

پیشرفت خیلی جدی در مذاکره با عربستان

هفتاد و ششمین نشست مجمع عمومی سازمان ملل متحد لحن آشتی‌جویانه مقامات ایران و عربستان سعودی را شدت بخشیده است. از امیدواری و تاکید بر اعتمادسازی در مذاکرات و آب شدن یخ روابط تا حضور در نشست چندجانبه به میزبانی بغداد. پادشاه عربستان سعودی برای اولین بار به مذاکرات تهران و ریاض اشاره و ابراز امیدواری کرد که این گفت‌وگوها منجر به اعتمادسازی شود. همزمان سخنگوی وزارت خارجه ایران نیز گفت نشانه‌های جدی از آب شدن یخ روابط میان ایران و عربستان در حال نمایان شدن است. تاکنون سه دور گفت‌وگو میان دو کشور به میزبانی بغداد برگزار شده و قرار است دور چهارم این گفت‌وگوها به زودی از سر گرفته شود.

به گزارش خبرنگاران جامعه گزارش خبر، «سلمان بن عبدالعزیز» پادشاه عربستان سعودی، شامگاه چهارشنبه ۳۱ شهریور- ۲۲ سپتامبر، در جریان سخنرانی مجازی خود در هفتاد و ششمین نشست مجمع عمومی سازمان ملل متحد گفت ایران همسایه عربستان است و ریاض امیدوار است گفت‌وگوهایش با این کشور به اعتمادسازی منجر شود.

بر اساس گزارش شبکه «العربیه» پادشاه سعودی در بخشی از اظهارات خود تاکید کرد: «سیاست خارجی عربستان سعودی مبتنی بر حمایت از گفت‌وگو برای دستیابی به صلح است.» سلمان بن عبدالعزیز در بخش دیگری از سخنانش با بیان اینکه «صلح گزینه راهبردی منطقه خاورمیانه است» تصریح کرد: عربستان سعودی به صلح به عنوان یک گزینه راهبردی برای حل بحران در خاورمیانه ایمان دارد.

سلمان بن عبدالعزیز پادشاه ۸۵ ساله عربستان که از ژانویه ۲۰۱۵ پس از مرگ برادرش ملک عبدالله به عنوان هفتمین پادشاه سعودی به قدرت رسید، تصریح کرد: جامعه جهانی امروز با چالش‌هایی مواجه است که تقویت همکاری بین‌المللی چندجانبه را می‌طلبد. بن عبدالعزیز اضافه کرد: سیاست خارجی عربستان سعودی بر اهمیت تحکیم امنیت، ثبات و حمایت از راه‌حل‌های صلح‌آمیز تاکید دارد.

با این حال، سلمان بن عبدالعزیز در ادامه اظهاراتش بر اهمیت جلوگیری از ایران برای داشتن آنچه تسلیحات هسته‌ای خواند، نیز تاکید کرد. ریاض از زمان آغاز گفت‌وگوهای احیای برجام مدعی است باید به عنوان یکی از طرف‌های منطقه‌ای در این مذاکرات حاضر باشد. در همین چارچوب روز پنج‌شنبه ۱ مهر- ۲۳ سپتامبر نشستی با حضور وزرای خارجه شورای همکاری و وزیر خارجه آمریکا در حاشیه نشست سازمان ملل برگزار شد که برنامه هسته‌ای ایران یکی از محورهای آن بود.

با این حال لحن آشتی‌جویانه پادشاه سعودی، ۶ سال پس از قطع روابط ایران و عربستان در دی ماه ۱۳۹۴ در حالی است که پیش‌تر محمد بن سلمان بامداد چهارشنبه ۲۸ آوریل (۱۸ اردیبهشت) در گفت‌وگو با شبکه العربیه در پاسخ به پرسشی درباره احتمال برقراری روابط بین ریاض و تهران گفت: «ایران یک کشور همسایه است، همه ما امیدواریم رابطه خوب و متمایزی با ایران برقرار کنیم.» ولیعهد عربستان اضافه کرد، «ما خواهان آن نیستیم وضعیت در ایران سخت باشد، ما خواهان کامیابی ایران هستیم.»

نشانه‌های جدی از آب شدن یخ روابط

اظهارات پادشاه عربستان مبنی بر امیدواری به فرآیند اعتمادسازی میان دو کشور در شرایطی است که سخنگوی وزارت امور خارجه ایران نیز در پاسخ به سوال خبرنگار صداوسیما در نیویورک مبنی بر نشانه‌هایی از آب شدن یخ روابط ایران و عربستان در لحن سخنرانی پادشاه عربستان در سازمان ملل گفت: نشانه‌های جدی!

سعید خطیب‌زاده روز پنج‌شنبه ۱ مهر- ۲۳ سپتامبر درباره آخرین وضعیت مذاکرات ایران و عربستان با اشاره به اینکه طی چند ماه گذشته چند دور گفت‌وگو و مذاکره با دولت عربستان در بغداد داشتیم، افزود: درباره موضوعات دوجانبه گفت‌وگوهای خوبی شده است. این مقام وزارت امور خارجه ایران اضافه کرد: درباره امنیت خلیج فارس نیز پیشرفت در گفت‌وگوها خیلی جدی بوده است. خطیب‌زاده تاکید کرد: این گفت‌وگوها هیچ وقت متوقف نشده است و پس از روی کار آمدن دولت رئیسی نیز در سطح مناسبی پیام‌ها رد و بدل شده است.

سید ابراهیم رئیسی رئیس‌جمهوری ایران چند روز پس از پیروزی در انتخابات ریاست‌جمهوری ۲۸ خرداد ۱۴۰۰ در اولین کنفرانس خبری درباره روابط با عربستان سعودی گفت: از دید ایران روابط و گفت‌وگو با عربستان و همه کشورهای منطقه مانعی ندارد و بازگشایی سفارتخانه‌های دو کشور با هیچ مانعی مواجه نیست.

سخنگوی وزارت امور خارجه ایران همچنین اظهار کرد: فکر می‌کنیم اگر دولت پادشاهی عربستان سعودی به این پیام جمهوری اسلامی ایران توجه جدی کند که راه‌حل مشکلات در منطقه، درون خود منطقه است و باید به یک‌سازوکار فراگیر منطقه‌ای برسیم، ما می‌توانیم رابطه پایدار و خوبی میان دو کشور مهم منطقه یعنی ایران و عربستان داشته باشیم.

سه دور مذاکره

از فروردین ماه ۱۴۰۰ تاکنون سه دور مذاکره بین مقامات تهران و ریاض به میزبانی بغداد برگزار شده است. اولین بار روزنامه «فایننشال تایمز» گزارش داد که مقامات ارشد جمهوری اسلامی و عربستان سعودی، ۹ آوریل ۲۰۲۱- ۲۰ فروردین ۱۴۰۰، در بغداد مذاکرات «مستقیم» انجام داده‌اند.

«فایننشال تایمز» در گزارشی به نقل از «سه مقام» از مذاکره مقام‌های ارشد عربستان سعودی و ایران در راستای تلاش برای بهبود روابط بین این دو کشور رقیب در منطقه، خبر داد که مقامات سعودی، عراقی و ایرانی در واکنش به این گزارش آن را تایید کردند. خبرگزاری فرانسه نیز ۱۹ آوریل- ۳۰ فروردین ضمن تایید این خبر، به نقل از یک مقام عراقی و یک دیپلمات غربی نوشت هیات‌های دو کشور به ریاست سعید ابراهیم رئیسی نماینده علی شمخانی دبیر شورای عالی امنیت ملی ایران و خالد بن علی الحمیدان، رئیس وزارت اطلاعات عربستان، در بغداد با یکدیگر دیدار کرده‌اند. روابط دوجانبه از جمله مساله از سرگیری روابط، امنیت دریایی، یمن، حج و موضوعات مربوط به امنیت منطقه‌ای از جمله مهم‌ترین محورهای مطرح در میز مذاکرات بین دو کشور بوده است. به نظر می‌رسد با تبادل سیگنال آشتی میان تهران و ریاض، دور چهارم مذاکرات که از مدت‌ها قبل بحث آن مطرح بوده، در دولت جدید ایران از سر گرفته شود.

نقش‌آفرینی سه متغیر

عمده تحلیلگران غربی تغییر لحن تا تغییر رفتار عربستان سعودی را ناشی از نقش‌آفرینی سه متغیر تاثیرگذار می‌دانند که ریاض را به سمت تنش‌زدایی

با همسایگان خود از جمله قطر و ایران و ترکیه رقبای منطقه‌ای کشانده است. متغیر اول فشارهای دولت بایدن مبنی بر بازبینی روابط ریاض-واشنگتن است که اخیراً به افشای سند ۱۶ صفحه‌ای از نقش برخی افراد سعودی در حملات ۱۱ سپتامبر و همچنین خروج سامانه‌های دفاع موشکی از پایگاه هوایی سلطان بن عبدالعزیز منجر شد و عربستان را نسبت به تهدیدات موشکی و پهپادی نسبت به مرزهای خود و تاسیسات نفتی نگران کرده است. متغیر دوم تهدید موقعیت محمد بن سلمان ولیعهد سعودی به دلیل اقدامات ماجراجویانه به‌ویژه قتل خاشقجی است که بن سلمان را دست به عصا کرده است. در کنار این مساله مهم، توجه عربستان به پیشبرد سند چشم‌انداز ۲۰۳۰ و متنوع‌سازی درآمدهای دولت در دوره کاهش درآمدهای دولت و پاندمی کرونا در دو سال اخیر بوده که ضرورت توجه به مساله ثبات سیاسی و اقتصادی برای تثبیت قدرت او را دوچندان کرده است. و متغیر سوم هم کاهش سطح بحران در کانون‌های تنش‌زای منطقه است که قدرت‌های منطقه‌ای را به سمت گزینه تنش‌زدایی و مدیریت منازعه ترغیب کرده است.

چشم‌انداز

در چنین فضایی و با پیشرفتی که مقامات دو کشور در مذاکرات دوجانبه و همچنین مذاکرات چندجانبه منطقه‌ای در قالب اجلاس بغداد ۱ و اجلاس بغداد ۲ از آن خبر می‌دهند و انتظار دارند به نتایج ملموسی منجر شود، می‌توان امیدوار بود که تغییر لحن تهران و ریاض از تهدید به تاکید بر سیاست همسایگی و اعتمادسازی بتواند منجر به تغییر فضای کنونی و گذار از بن بست موجود شود و به از سرگیری روابط دوجانبه بین ایران و عربستان سعودی ختم شود. با این حال رسیدن دو کشور به چارچوب مذاکراتی مبنی بر امنیت منطقه‌ای، مسیر پیچیده و دشواری است که فعلاً دور از دسترس است.